

Índex

Pròleg. Una vaga que va canviar una ciutat.....	9
Introducció. L'enrevessada història d'un manuscrit.....	17
1. L'impacte de la pilota de goma que ho va accelerar tot	21
Sabadell, 19 febrer 1976 - 20,25 hores	21
2. Sabadell: quan un municipi genera conflictivitat	23
Les associacions de veïns demanen democràcia	23
"Que nadie dude que los alcaldes de Franco podemos seguir en el puesto"	25
Trenta-quatre entitats cíviques per l'Amnistia.....	26
Un Ple que passarà a la història.....	28
Crits, manifestacions i agressiones "ultres".....	29
Regidor Juan Oliveras: "¡Y cuidado con lo que escribes!".....	30
Regidor Juan Bernabeu: "¡Ya ha llegado vuestra hora!".....	31
Un telegrama al ministre de Governació.....	31
Creix la protesta davant de l'alcalde	31
El Consistori és un búnquer.....	33
En resum: res de positiu.....	33
3. Burrull: un alcalde amb camisa blava i mala bava.....	35
Més firmes contra l'alcalde Burrull.....	35
Un Consistori completament desemmascarat.....	37
Alcalde Burrull: "Los postulados de Falange siguen válidos".....	38
Les crítiques del "Centre" són de mal pair.....	40

Les entitats populars es fan sentir.....	41
El moviment obrer escalfa motors.....	43
Una alcaldia amb Guàrdia Pretoriana	44
El panegíric del Patufet local i les rates de Les Termes	46
Aturades en solidaritat amb el Baix Llobregat	47
Vuit firmes per a una manifestació	48
L'alcalde s'aferra a la poltrona.....	49
 4. El detonant d'una vaga general.....	 51
El Metall al roig viu.....	51
Els ensenyants es posen en marxa.....	52
10 de febrer: assemblea decisiva a la parròquia de Gràcia	53
12 de febrer: llenya a tort i a dret	54
13 de febrer: brutalitat policial contra els més petits.....	57
La carta de Lluís Maria Xirinacs	59
La protesta s'estén	60
La Guardia de Franco al Jutjat	61
 5. Ara toca parar	 63
Manifestacions al matí i a la tarda	63
La "batalla" del passeig Manresa	64
Tota la ciutat feia pudor de gas lacrimogen	66
Unidad Hermética marca el ritme	67
L'assemblea a l'església de Ca N'Oriac	69
Comerciants i empleats contra la repressió.....	69
El Manifest de Macià Mercadé.....	70
La crida de CCOO.....	72
 6. La setmana més llarga de Sabadell	 75
Aturada general i primeres detencions.....	75
Neix la Comisión Inter-ramos.....	76
Ca N'Oriac es mobilitza	78
"Ni un solo despido, ni un solo detenido"	79
La retirada dels antidisturbis.....	81
Assemblees a la CNS i a la Universitat Autònoma de Barcelona	82

La Comisión Inter-ramos al Govern Civil.....	82
Violència a la matinada	84
"Esto es la Huelga General"	85
El Pavelló d'Esports va ser un bastió obrer	87
Tot el Vallès en peu de guerra.....	88
Les Pistes d'Atletisme i la mare de totes les assemblees.....	90
"Burrull dimite, el pueblo no te admite"	91
Negociacions a l'Ajuntament.....	93
"Lo hemos conseguido, lo hemos conseguido"	94
7. El búnquer municipal fa aigües	97
La classe obrera treu pit.....	97
"Se l'han carregat, se l'han carregat"	97
El PSUC es presenta en societat.....	99
La ruptura pot ser pacífica	101
Un exemple de combativitat	102
Gestions a tots nivells	103
En llibertat els darrers detinguts	104
8. La Comisión Inter-ramos, un per un	107
Tot va néixer d'una manera natural.....	107
La vaga que trenca mites	108
Es va fer palesa la incapacitat de Sindicats	109
La Comisión es va elegir per negociar.....	110
Els comerciants es van afegir a la vaga sense coacció	110
Un pas molt gran per a la unitat obrera.....	111
9. Els empresaris també opinen	113
"Ens entendrem millor amb un sindicat representatiu"	113
Cal normalitzar les opinions polítiques.....	114
"La repressió no va desencadenar més violència, va desencadenar civisme"	115
10. Annex de documents i plànols del conflicte.....	117
Un Consistori blau fosc.....	117

Els homes de la Comisión Inter-ramos	123
La geografia del conflicte.....	129
Els “partes” de la Policia Municipal	136
Els “partes” de la Policia Municipal. Transcripció	140
La vaga general de Sabadell als mitjans de comunicació	145
La vaga general de Sabadell a la premsa clandestina	162
Fotografies.....	179
Els anys en què Sabadell estava al roig viu	195
Bibliografia.....	201
Agraïments	203

Pròleg

Una vaga que va canviar una ciutat

I

El febrer de 1976 Sabadell visqué un dels capítols més intensos de la seva història. Durant pràcticament una setmana, del 23 al 27 de febrer, la ciutat restà completament paraitzada. Tot havia començat, com ens explica el llibre que tenim per davant, amb les càrregues policials contra una manifestació pacífica per l'ensenyament públic, que acabà amb infants ferits. Una pancarta al mig del carrer penjada just després dels fets preludiava el que vindria després: "La policia ha pegat als nens". Un treballador ho expressava més directament, després que una manifestació de repulsa davant del que s'havia esdevingut acabés de nou amb una forta repressió: Esto es la huelga general. Segons José Antonio González Casanova a "A través del espejo" (Tele/eXprés de 27 de febrer de 1976) s'estava posant de manifest una nova realitat: "Una realidad que existe: la profunda solidaridad que une —al tener problemas y necesidades comunes— a los trabajadores de todas clases. Para ellos reivindicar aumentos salariales, mejores condiciones de vida en los barrios, democracia municipal, libertad de manifestación, amnistía o estatuto de autonomía, es una misma cosa. Lo que le pueda ocurrir a un dirigente obrero por manifestarse pacíficamente ante la fuerza pública le afecta a toda la población como si a toda ella le ocurriese."

Tot havia començat així, però anà més enllà. Més enllà de les fàbriques i els comerços, més enllà de la pròpia ciutat. Durant aquells dies Sabadell fou mirada amb ira pels defensors del règim amb la mateixa força que amb esperança pels que volien acabar amb ell. La vaga general de Sabadell s'inscrivía en un context molt concret, el de la lluita entre els defensors d'un projecte reformador del règim, en absolut democràtic en aquells moments, representants en el primer govern de la monarquia després de la mort de Franco, i les aspiracions de l'antifranquisme social i polític. Una lluita que es dirimia en el control de l'espai públic, el carrer, en un intent de demostrar qui tenia la gent darrera en un moment en què cap mecanisme democrà-

tic permetia saber-ho. Era la “batalla del carrer”, tal com l’anomenà el governador civil de Barcelona en aquells dies, en què es tractava de deixar clar, segons afirmava en forma d’exabrupte Manuel Fraga Iribarne,¹ ministre de Governació en aquells moments que el carrer era seu i només seu. No és estrany llavors que la seva mirada sobre el que s’esdevingué en aquells dies de febrer a la ciutat no podia ser altra que veure-ho com l’intent de “ocupación de la ciudad, como la de Petrogrado en 1917 —per tal— que perdida la calle (la famosa calle cuya seguridad debe garantizar todo gobierno digno de ese nombre) diera paso a un gobierno provisional, como en 1931...”. I és que, de fet, a Sabadell, com al Baix Llobregat o a Vitòria, entre d’altres llocs, la voluntat del règim es dissolgué en una nova realitat: no només el carrer no fou seu, sinó que fou on s’expressà quelcom que era profundament antitètic a la pervivència del mateix franquisme. La gent que ho féu possible, també féu impossible la supervivència del franquisme com a tal. Certament el règim no caigué, el control dels mitjans de coerció restava intacte en les seves mans i això explica, en part, la transició política, i perquè en les nostres terres es donà una transició i a Portugal una revolució que va fer caure la seva pròpia dictadura, però la paralització del carrer en els centres industrials del país —hem de pensar que de 1975 a 1976 es passà de 10 milions d’hores perdudes per conflictes laborals a 110 milions—, mostrà la inviabilitat del manteniment del franquisme en el marc d’una forta crisi econòmica. En aquest sentit, la fi del franquisme no la devem pas principalment a una institució com la monarquia, ni tampoc a la bona voluntat d’un franquisme reciclat, sinó a aquells i aquelles que un dia decidiren que ja n’hi havia prou i que el carrer, de nou, havia de ser de tots.

II

La vaga general té un context clar, però la seva història es gesta molt abans i s’enfonsa en la sortida a la llum d’una ciutat que havia quedat esquarterada durant el primer franquisme. Ciutat d’esquerres

1. Manuel Fraga Iribarne (Villalba, Lugo, 1922-Madrid, 2012) va ser ministre de la Governació entre el desembre de 1975 i el juliol de 1976. Durant el seu mandat es van produir els Fets de Vitòria: el dia 3 de març de 1976, els obrers d’aquesta ciutat basca, que estaven en vaga des del gener, es van concentrar a l’església de Sant Francesc, al barri de Zaramaga. La Policia Armada va entrar dintre el recinte religiós i la càrrega policial va provocar cinc morts i centenars de ferits. També, durant la seva etapa ministerial, es van produir els Fets de Montejurra: el 9 de maig de 1976, en la concentració carlista, els seguidors de Carlos Hugo de Borbón-Parma van ser atacats pels partidaris de Sixto de Borbón-Parma, membre de l’extrema dreta espanyola i germà de Carlos Hugo. Hi van haver trets i van morir Ricardo García Pellejero i Aniano Jiménez Santos.

i popular durant tota la primera meitat del segle xx, amb una de les tradicions associatives més riques del país, restà absolutament controlada durant el primer franquisme. A la realitat de la fam, l'augment de les jornades laborals, la caiguda de salaris i l'extensió de malalties que significà la fi de la guerra per als treballadors i treballadores, s'imposà l'eliminació de tot el teixit social, cultural i polític que li era propi. La repressió trencà els teixits ciutadans i la por estava en el cor de la major part de la seva població. Una població que, a la seva volta, era profundament coneguda en les seves actituds per un règim que havia obert més de 59.000 fitxes de repressió per a una ciutat de tan sols 47.000 habitants. Certament en aquesta situació la paràlisi política estava a l'ordre del dia al llarg de la dècada dels quaranta i cinquanta del segle passat. Tanmateix, tampoc podem entendre el que s'esdevingué després sense comprendre que, malgrat tot, certes transmissions seguien existint en el marc del Sabadell anterior a la Guerra Civil i que, en tot cas, aquestes s'activaren quan el canvi s'inicià. Però aquest canvi vingué d'un altre lloc.

La depuració, aplicada a escala "nacional", no només produí la mort i l'exili d'una gran part de les poblacions urbanes de l'Estat, sinó que també significà l'expulsió dels seus pobles de molts habitants del sud del país. Atomitzats per la repressió, les llistes negres i el trencament de les xarxes de solidaritat tradicionals produïda pel terror franquista, es refugiaren en les grans concentracions urbanes on l'anonimat era garantia de supervivència. Si gran part de la migració fou econòmica, significativament molta de les primeres gents que decidiren marxar de les seves terres trobaven la seva motivació principal en la fugida d'una realitat política imposada pel règim. A les coves de Sant Oleguer, al barri de Ca N'Oriac, a Torre Romeu o a la Creu de Barberà es trobaren molts d'aquests "altres" immigrants. Inicialment fugien estigmatitzats, però en les noves realitats urbanes, especialment quan aquesta migració s'amplià durant la dècada dels seixanta ja amb motivacions més clarament econòmiques, la seva arribada en una data tan matinera els convertia en peces clau de les noves xarxes socials que es teixien en les noves comunitats i en l'accés a les feines en les plantilles més dinàmiques de la ciutat. De fet, si els nous suburbis inicialment eren un gresol d'identitats i realitats vitals profundament diversa, ràpidament construïren noves xarxes de solidaritat que foren la primera base d'una identitat comuna de barri. Les condicions de vida les impel·lien cap a elles i fou en aquest marc on es pogué produir el renaixement de la militància a Sabadell.

Si la ciutat tradicional era coneguda i controlada, les noves comunitats suburbials es componien de gents anònimes que s'havien de valdre per elles mateixes per poder sobreviure. Així, s'establiren xarxes

de coneixença i de confiança que permetien als nous militants trobar un espai on difondre les seves consignes al resguard del control del règim i també al resguard dels mecanismes de control social de les seves poblacions d'origen. Perquè està clar que si molts foren els que vingueren, no emigraren pas tots. De fet, paradoxalment, i en una d'aquelles petites ironies que la història es permet molt de tant en tant, la depuració tingué un doble significat: si per una banda el primer franquisme generà comunitats on els afectes o els indiferents fossin majoria, significativament també produí que els depurats o expulsats d'aquestes "noves" comunitats en generessin de pròpies, homogènies en termes de classe i en el cor de les zones més dinàmiques del país durant la dècada dels seixanta. Així, la depuració funcionà, però funcionà en un doble sentit, creant uns suburbis obrers on els principals militants polítics eren d'esquerrers i on la seva reconstrucció cultural i simbòlica es realitzà a partir d'una relectura de les pròpies tradicions en termes de classe. Les noves xarxes relacionals, les primeres formes d'organització popular i, fins i tot, l'església quedaren profundament tenyides d'aquesta nova realitat.

III

Les transformacions viscudes a la ciutat sota el franquisme portaren a l'eclosió durant la dècada dels seixanta d'una realitat completament nova que transformà radicalment les seves formes d'expressió, les possibilitats d'acció social, cultural i política i, a la llarga, la forma que tenia de concebre's la població a si mateixa. Al principi els canvis foren petits i se succeïren inadvertidament. Un jove prenia la paraula en una assemblea de treballadors de les Comissions Obreres de Sabadell el 1966 i afirmava que "aquello era público, que allí podía ir todo el mundo y que iban a tratarse las cosas de los trabajadores". Una frase senzilla, per una acció senzilla també, il·legal però senzilla, però que marcava la fi de tot un cicle per l'antifranquisme i l'inici d'un de nou que connectarà finalment amb la mateixa vaga general de Sabadell. La vaga suposava la fi de l'actuació política clandestina antifranquista i la voluntat que aquesta fos pública, i a la vegada aquesta obertura es realitzarà a partir de l'articulació de l'antifranquisme polític amb el social, obrint l'espai de la seva militància fins a fer-lo potencialment infinit. Primer serien els treballadors i els estudiants, poc després els veïns, els moviments de dones, de joves i les organitzacions de professionals. I en aquesta forma d'actuar plantejada públicament, i amb aquesta imbricació de tots els sectors socials, a poc a poc, amb dificultats, però també amb èxits en la mesura que ara els conflictes concrets milloraven la vida de la majoria, es plantejava una lluita

que comença ara i no acabarà fins a la vaga general de 1976. L'acció d'aquest nou tipus d'antifranquisme a la ciutat redefinia l'àmbit d'allò que era possible fer i no fer en l'espai públic, creant el que en aquell moment s'anomenà "espais de llibertat". Espais per on circulaven i s'interconnectaven vells i nous militants, la ciutat reclosa per la repressió dels anys quaranta i la nova ciutat. Canvis que semblaven inicialment invisibles, però que eren evidents en més d'un sentit. Així ho visqué un vell militant del Moviment Socialista de Catalunya dels anys quaranta com Jaume Viladoms quan el 1967, davant la seva sorpresa, comprovà, sense poder reprimir les llàgrimes, que no només podia fer una xerrada pública en un dels barris de la ciutat, sinó que també, malgrat la pluja, per primer cop tenia un públic disposat a escoltar-lo. Els temps més durs havien finit i a les acaballes dels seixanta la ciutat estava canviant radicalment de fisonomia.

Evidentment aquest procés no passà desapercebut pel franquisme i a partir de 1966 en endavant la repressió fou creixent contra els nous activistes: 179 foren els detinguts fins a 1970 en una intensitat que ja no es viurà posteriorment. De fet el cicle que va de 1966 a 1970 fou definitiu tant per l'eclosió d'un nou tipus d'antifranquisme a la ciutat, com per la seva supervivència posterior. Amb episodis de confrontació especialment durs en aquesta lluita per l'espai públic, com els viscuts l'1 de maig de 1967 coneguts sota el nom de la batalla de San Bernardo, la repressió arriba al seu paroxisme durant l'Estat d'Excepció de 1969. Fou durant aquell període que s'assajà l'últim intent real de desarticular completament l'oposició antifranquista a la ciutat. I certament l'embat fou duríssim, però a un nou tipus d'antifranquisme de caràcter públic també correspongué un nou tipus de repressió que també ara era pública. Si en el període anterior els detinguts ho eren per activitats clandestines, desconegudes a voltes fins i tot pels entorns més propers als militants empresonats, ara ho eren per haver impulsat una vaga que volia millorar les condicions laborals, per haver organitzat el barri per tal de millorar les condicions de vida o per haver penjat una bandera catalana en un suburbi l'Onze de Setembre. Ara la repressió, els seus motius i objectius eren coneguts i reconeguts per tothom, fenomen que provocà dos processos completament nous a la ciutat: el creixement de la solidaritat i la substitució dels militants detinguts. D'aquesta manera, quan l'1 de maig de 1968 —en un moment en què ja hi havia 118 detinguts— les autoritats pensaven que no hi hauria ningú capaç d'impulsar la manifestació, es trobaren que l'encapçalaven vuit capellans de la ciutat. Foren detinguts, cosa que portà que el diumenge següent es llegís una homilia a les esglésies contra la repressió. Si la repressió abans paralitzava completament, ara activava nous sectors dins de l'antifran-

quisme. Capellans, joves, estudiants, gent provinent del centre de la ciutat eren els nous detinguts que substituïen als militants obrers en cada nou intent de desarticulació. A finals de la dècada, davant de la demanda de les autoritats locals de noves detencions que desactives-sin un activisme que no semblava tenir aturador, la mateixa policia reconeixia que ja no podia detenir ningú més, car ja no sabien qui eren els que l'estaven impulsant.

IV

La supervivència del nou model d'antifranquisme, gestat a la dècada dels seixanta, arribà a la seva plena eclosió ja entrats els setanta. De fet, serà en aquest moment quan aquest nou model adquireix la seva plena hegemonia cultural i social a la ciutat, per fer-ho políticament durant la vaga general, el 1976. Si el primer antifranquisme havia estat bàsicament polític i el segon protagonitzat pels moviments socials, el tercer cediria també part del seu protagonisme a la mateixa societat civil de la ciutat. Cap dels tres nivells s'anul·lava l'un amb l'altre, si de cas es retroalimentaven mútuament. El creixement dels moviments socials, específicament del moviment obrer que ara estenia els sectors implicats en la protesta amb treballadors de la banca o dels serveis, però també especialment del moviment veïnal als barris o el moviment juvenil i l'estudiantil, ampliava la cultura de la protesta. Alhora aquesta ampliació quantitativa esdevenia també qualitativa amb la implicació del teixit social que ajudava a amplificar-la i la transmutava amb l'articulació de propostes polítiques concretes en el camí cap a la construcció d'una ciutat democràtica. Tot això en un context alimentat clarament per l'increment de la militància política i la seva major capacitat organitzativa. De fet, en aquest context, la societat civil antifranquista es dotava de mitjans de comunicació i representació propis com la revista Can Oriach, nascuda durant la dècada anterior, però que ara adquirirà una dimensió que la portava molt més enllà, o TS que impulsarà el debat cultural i tindrà un paper rellevant en la defensa del català contra el règim a nivell local. En aquest camí, la pluralitat i maduresa d'aquest antifranquisme arribà prou lluny com perquè a les altures de 1974 es reunissin, el 27 d'octubre, 307 persones al bosc de Togores per fundar l'Assemblea Democràtica de Sabadell. Una plataforma d'unitat antifranquista que, a l'entorn del programa bàsic definit per l'Assemblea de Catalunya —llibertat, amnistia, Estatut d'Autonomia i l'accés efectiu del poble al poder econòmic i polític—, aplegava tant cooperatives, com espais, associacions de veïns i partits polítics, en una mostra de la pluralitat que havia adquirit l'antifranquisme a la ciutat.

El creixement de la militància política, la progressiva capacitat de desafiament i transformació de les vides dels moviments socials i la implicació de la societat civil feren que, a poc a poc, les demandes polítiques a l'Ajuntament franquista adquirissin una major intensitat i extensió. Si les associacions de veïns feien públic el 22 de desembre de 1975 un manifest i recollien firmes demanant la democratització local, en una dinàmica d'enfrontament directe amb les autoritats municipals, alhora trenta-quatre entitats de la ciutat els exigien que assumissin la demanda d'amnistia política que havia de permetre retornar els presos a casa, i dos mil joves s'aplegaven el dia abans de l'esclat de la vaga general en la presentació del Manifest del 95. El cert és que en aquell moment la ciutat, una de les capdavanteres de tota la conflictivitat viscuda durant aquells anys a l'Estat espanyol, ja s'havia transformat radicalment. Sabadell era ara una ciutat que ja tenia poc a veure, si és que mai havia tingut alguna cosa a veure, amb el Sabadell oficial franquista. Una ciutat que havia superat, en part, les fractures entre els vells i nous pobladors a partir d'una experiència de lluita i solidaritat comunes. Una ciutat que, al cap i a la fi, només necessitava un detonant per representar-se de nou lliurement en l'espai públic. La vaga general de febrer de 1976 fou precisament l'instant en què finalment tot de nou fou possible. Però aquesta és ja la història del llibre que segueix a aquestes paraules.

V

Xavier Vinader no fou un observador més dels fets que relata. No ha estat mai un periodista a l'ús en aquest sentit. Pertany a aquella generació de periodistes que amb la seva lluita i compromís, pel qual a voltes van haver de pagar injustament, feien possible les queixes de les autoritats franquistes ja en una data tan primerenca com el 1969 protestant del fet que "desde hace un año El Correo Catalán dedica una edición especial a Sabadell, Tarrasa y comarca, cuyo estilo informativo es de inspiración demagógica, cultivando especialmente la problemática sociológica y urbanística de la población (...) sin dejar de aprovechar cualquier circunstancia que pueda provocar disconformidad o descontento en la clase productora". Feien possible aquestes queixes i quelcom més: articular comunicativament l'antifranquisme català. No només aprofitant les esclatxes que una minsa legalitat els permetia, sinó anant més enllà en el seu compromís. Xavier Vinader, en aquest sentit, participà en nuclis bàsics d'aquesta nova societat antifranquista com en les revistes TS i Can Oriach, "un instrumento al servicio de intereses bastardos y pregón de una ideología contraria a toda política constructiva", segons l'alcalde franquista de la ciutat. I ell mateix es convertí en protagonista de la

repressió en els moments previs a la vaga general quan, conjuntament amb una noia de 15 anys, el seu pare, i Dionisio Giménez, una altra veu periodística de l'oposició durant aquest període, foren agredits per membres del règim durant un ple municipal. Compromís, repressió i informació formen part de la seva singladura com a periodista. Una veu que mai no ha pogut ser apagada.

Quan jo mateix vaig començar a investigar sobre aquell temps i aquella ciutat, un dels primers textos que va caure a les meves mans, llavors resguardat a l'Arxiu Històric de Sabadell, fou precisament el que ara el lector té a les seves mans, amb un magnífic treball introductori de Josep Maria Benaul.² Mentre el llegia podia polsar el minut a minut del que foren uns esdeveniments extraordinaris. Espero que el lector actual trobi en aquest llibre, ara per fi publicat, el mateix que vaig poder veure jo gràcies als ulls, les mans i la passió de Xavier Vinader. Fill d'una ciutat que ell també va ajudar a sortir dels temps ombrívols.

Xavier DOMÈNECH SAMPERE,
historiador

2. Josep Maria Benaul ha declinat de publicar aquella introducció en l'edició actual, atès que l'estudi més recent de Ricard Martínez Muntada, que consta a la bibliografia del present volum, supera i completa aquell text circumstancial.

Introducció

L'enrevessada història d'un manuscrit

Mai no m'ha agradat rellegir-me. I menys a llarga distància. Sóc fill de l'escola del reportatge pur i dur. De l'escola que creu imprescindible trepitjar el terreny, que recomana anar als llocs dels fets abans d'escriure una ratlla, de veure, ensumar, escoltar, i si cal, enfangar-se, per tal d'obtenir testimonis de primera mà. D'escriure amb el tanca-ment —deadline— bufant al clatell, sempre de pressa i corrents, quan els esdeveniments encara estan calents.

És el que ens va ensenyar a uns quants —pocs— Manolo del Arco a l'Escola Oficial de Periodisme de les Rambles de Barcelona, la tardor del 70. El veterà periodista, firmant d'una secció d'entrevistes diàries a La Vanguardia anomenada "Mano a mano", el primer dia de classe ens va enviar a tots al carrer a fer els nostres primers reportatges. No volia escalfacadires. Proclamava que els reporters no hi han de fer res a la redacció, que sempre havíem d'anar amunt i avall, buscant la notícia, al carrer. A mi, aquell primer dia, em va enviar durant vint-i-quatre hores a pul·lular per la sala d'urgències de l'Hospital Clínic, a altres els va enviar a presenciar diversos parts a la Maternitat o a passar la nit a l'alberg municipal per a indigents que hi havia al carrer Valldonzella, al barri del Raval de Barcelona.

De tornada, ens feia llegir els textos en públic i els corregia en veu alta. Era un home d'ofici, de molt ofici i no hi havia qui li aixequés el gall. Dur, poc aficionat a les rialles però entranyable, molt entranyable. Deia sempre que no ens deixéssim traumatitzar pel full en blanc. Que no valia estar-se mitja hora pensant en l'inici brillant d'un article. Que el més apropiat era començar-lo de qualsevol manera i després modificar-lo sobre la marxa. L'important, per ell, era el raig de l'escriptura. Recomanava deixar de banda les "floritures" i anar al gra dels fets. L'important, sempre, eren les dades. La resta era qüestió de subjecte, verb i predicat. I escriure, escriure i escriure,... sense parar. I a uns quants, per bé o per mal, ens va marcar a sang i foc amb les seves ensenyances.

El text que trobareu a continuació, Quan els obrers van ser els amos, està escrit d'un tret. Acompanyant dia a dia, en calent i a peu d'obra, aquella sortida a la llum del moviment popular local, fart d'arbitrarietats, de repressió i assedegat de llibertat. Un moviment obrer, desitjós de sortir de la clandestinitat, que deia "prou" i que no hi havia qui l'aturés. I un moviment veïnal que va saber organitzar-se, avançar unit, sense fissures, plantejant alternatives a un govern municipal decrepit i donant una lliçó de civisme a tot el país.

Un text escrit amb una Hispano Olivetti 60, a corre-cuita, quan en els carrers de Sabadell encara ressonaven els ecos dels crits de "Burrull dimissió!", "Llibertat" i "Amnistia". Un text que va passar dels meus carnets de notes de jove reporter directament al teclat de la màquina d'escriure.

Ben segur que si l'hagués escrit ara, o molt després dels fets, l'estil seria diferent. Els fets no. Els fets són els que són. Però en aquell moment encara gravitava sobre nosaltres tot el pes d'una formació periodística feta sota la dictadura i que va anar esmicolant-se a mesura que avançava la transició cap a la democràcia. La meua praxis, en aquells moments, passava pel treball a la premsa diària i aquest marc no donava per massa floritures literàries.

Vaig estar present a quasi tots els fets clau que van provocar la vaga general i vaig viure aquella setmana de febrer en primera línia, al costat dels homes i les dones que la van encapçalar i la van fer possible. Prenia notes, enregistrava cintes magnetofòniques i feia fotos. Tot alhora. Era present a les principals assemblees veïnals, a les reunions en locals eclesiadístics, les obertes i les clandestines, assistia a les concentracions obreres i era a peu d'obra, el 12 de febrer, quan va tenir lloc la famosa manifestació de pares, mestres i infants. Vaig fer les úniques fotos existents. L'endemà, tampoc em vaig perdre el "ball de bastons" i vaig entrar al servei d'urgències de Santa Fe vestit amb una bata blanca que algú em va deixar, per fer la foto de Rodríguez Arcos inconscient i molt greu a causa de les lesions causades per una pilota de goma disparada pels policies antiavalots de la Compañía de Reserva General de la Policía Armada.

Les meves cròniques periodístiques d'aquells dies van ser publicades a les portades del diari Tele/eXprés, una de les publicacions de les que vaig ser corresponsal a la ciutat durant un llarg període de temps. I em consta que els meus treballs van provocar fortes enrabiades a l'alcaldia de José Burrull, a la comissaria de policia, als despatxos de la Central Nacional Sindicalista (CNS) i, fins i tot, al Govern Civil de Barcelona. Per als capitostos amb camisa blava de Sabadell, jo era una mena de periodista pèrfid que només feia crítiques negatives a l'administració local i que estava entestat a explicar les "malifetes"

d'una minoria de subversius que volien, tant sí com no, posar la ciutat potes enlaire. I me la tenien votada. Recordaré, per sempre més, la meua visita a l'edifici consistorial de la plaça de Sant Roc, el matí del dilluns 23 de febrer, quan la vaga general ja no es podia aturar. Volia saber quin ambient s'hi respirava i quan vaig pujar al primer pis per la gran escalinata central, em vaig topar amb un grup de policies municipals que esperaven ordres. En veure'm, es van encendre i em van acorrallar amb intencions poc clares. "Fotem-lo pel forat de l'escala" —va deixar anar un exaltat d'uniforme. Afortunadament, en aquell moment, va aparèixer de dins d'un despatx, el comissari en cap de la ciutat i, veient el caire que prenien les coses, es va posar pel mig, va amonestar els guàrdies dient-los que "estas cosas no se hacen d'uniforme" i em va aconsellar que sortís d'estampida. Quan vaig arribar de nou a la gran assemblea obrera encara em tremolaven les cames.

Aquest llibre me'l va encarregar Alfonso Carlos Comín, quan era al capdavant de l'Editorial Laia i estava previst que fos publicat dintre la col·lecció "Primero de Mayo", especialment dedicada a temes relacionats amb el moviment sindical. El vaig escriure, doncs, a tota pastilla, aprofitant les meves pròpies cròniques publicades en els diaris de Barcelona i totes les notes que havia pres en els quaderns de camp durant aquelles setmanes convulses. Li vaig entregar, unes quantes setmanes després, dins d'una carpeta blava amb gomes, acompanyat d'un grapat de fotos i dels principals documents que havia generat el conflicte. Però aquell manuscrit mai no va veure la llum del carrer. Al cap de poc temps, Laia va baixar la persiana per problemes econòmics i el text es va quedar tancat en els calaixos de l'editorial per sempre més.

Anys després, vaig deixar la meua còpia al meu amic Josep Maria Benaul —autor d'un pròleg on resumia la història del moviment popular en els barris de Sabadell—, quan dirigia l'Arxiu Històric de la ciutat i junts vàrem decidir que quedés dipositada en aquesta institució sabadellenca. I allà va estar dormint un grapat de temps més.

Fins que un dia, durant un acte que va tenir lloc a la Fundació Bosch i Cardellach de Sabadell, envoltat d'antics amics, on vaig fer un repàs de la meua trajectòria com a periodista d'investigació en els moguts anys de la Transició, va sortir la proposta d'editar aquell manuscrit que fins aleshores havia estat aparcat. I vaig posar, de nou, fil a l'agulla.

D'entrada, se'm va plantejar el dubte de refer-lo de dalt a baix però, després de pensar-ho tres vegades i aconsellat per una colla d'historiadors, finalment vàrem decidir, de forma conjunta, deixar-lo com estava.

Només hi he afegit annexos actualitzant aspectes concrets. I ho he fet, principalment, tenint en compte els anys transcorreguts, el

que havia plogut des de llavors i pensant en els que no van conèixer aquells temps complicats, el moment en què el país va començar a sortir de la foscor de la dictadura.

Uns annexos per explicar qui eren i què s'havia fet d'aquell consistori blau-fosc que es va resistir fins al final a obrir les portes de l'Ajuntament als corrents democràtics. Per ressenyar, amb més detall, d'on venien i què havia passat posteriorment amb els membres de la Comisión Inter-ramos —per mi, una colla d'obriers de “pedra picada”— que va dirigir aquella macro-vaga fins al final. Per recopilar publicacions clandestines i també les notícies que havia generat, en el seu moment, la premsa legal. Per rescatar els “partes” de la Policia Municipal, inaccessibles fins fa pocs anys. I per situar gràficament l'abast del conflicte en la geografia dels carrers de Sabadell.

Tot acompanyat d'un pròleg de l'historiador Xavier Domènech —fill de l'artista plàstic Josep Domènech Codina, que va dissenyar aquell cartell que deia “Vinader, et volem a casa”, l'any 1980, quan vaig estar a l'exili a causa de les meves investigacions sobre la “guerra bruta” al País Basc—, on explica el context en què es van produir els fets del febrer de 1976, evidencia els canvis en el perfil de la ciutat durant els darrers anys del franquisme i detalla la via que havien seguit el moviments socials —obrer, veïnal, juvenil i estudiantil— en les seves reivindicacions.

Aquest, doncs, és un text històric fruit d'un moment molt determinat. Escrit al peu del canó informatiu, amb l'estil i el llenguatge d'una època marcada pels traumatismes. Una època, afortunadament, llunyana.

X. V. S.